Проців Олег

Вольєрне розведення дичини: історико-правовий аспект

Розведення мисливських тварин за способом поділяється на розведення їх у вільних умовах, напіввільних та невільних. Розведення дичини у вільних умовах широко практикується. А от їх розведення у вольєрах потребує відповідного державного регулювання, яке повинно відповідати існуючому політико-економічному розвитку суспільства. Саме політико-економічний устрій суспільства визначає такі головні поняття, як власності на дичину, землю, право розпоряджатись продукцією мисливства, контроль за екологічною ситуацією в частині збереження популяції дичини.

З історичних джерел відомо, що перший вольєр у Європі був збудований за наказом короля Франції Філіпа Августа (1165-1223), невільниками у місті Вінценсі для відпочинку. Він був обгороджений муром, за яким було багато оленів, козуль, серни.[1]

Звісно, що й на наших землях для розваги тогочасної еліти будувались вольєри. Зокрема, у місті Станіславові (теперішній Івано-Франківськ) його засновником – Станіславом Потоцьким у середині XVII століття був побудований вольєр із мисливським замком, який був зменшеною копією Бельведерського палацу у Відні. Вулиця, яка вела до цього палацу та вольєру, називалась Бельведерською (ця вулиця і сьогодні носить цю назву, хоча за часів СРСР була перейменована на Московську). Для відпочинку менш заможних верств міста наприкінці вулиці Липової (тепер Шевченка)

[1] Historia łowiectwa przed wynalezieniem prochu strzelbowego//Sylwan: Dziennik nauk leśnych i łowieckich. T. 7. – Warszawa: drukarnia A. Gałęzowskiego i komp., 1830. – s.324.

знаходився інший вольєр. На даний час на цьому місці знаходиться парк ім. Т. Шевченка.[2]

Багатьох вольєрів на даний час немає, але за сусідство із ними отримували назву не лише вулиці, але й цілі села. У Городоцькому районі на Львівщині до цього часу збереглась назва села Підзвіринець, яка походить від польської слова «zwierzyniec», що в перекладі означає вольєр. Він був побудований першим на території Львівщини Яном Остроругом (1565-1622 рр.) – тодішнім власником міста Комарна. Будучи людиною освіченою, він залишив багато записів, пов'язаних із функціонуванням свого звіринця. Дещо пізніше ці нотатки були зведені в монографію «Комарнівський вольєр» («Zwierzyniec Komarzenski»), в якій автор ділиться своїм досвідом розведення диких тварин у неволі. Практичні поради, що містяться у цій праці, є актуальними та корисними й для сучасного покоління біологів та мисливствознавців. Автор наголошує, що розводить і утримує тварин передусім для задоволення утилітарних гастрономічних потреб своєї челяді та гостей. Відомо, що у вольєрі утримувались два види оленів, козулі, лані. На думку автора, не варто було розводити зубрів, турів та диких кабанів, так як вони агресивні щодо інших тварин, і можуть бути небезпечними для людей. А дикі кабани ще й дуже псують трав'яний покров. Загальна площа вольєру становила 328 га і була розбита на окремі вольєри. Одночасно у звіринці утримувалось до 500 тварин. Цікава була й технологія утримання, зокрема, в одному вольєрі тварини перебували 5 років, потім їх переганяли в інший, а використаний – ремонтували і залишали порожнім, щоб повною мірою відновилася трава і чагарники. Вольєри, які влаштовували на місці

---

[2] Szarłowski A. Stanisławów i powiat Stanisławowski pod względem historycznym i geograficzno-statystyczny.–Stanisławów:Nakładem księgarni Wł.Doboszyńskiego, 1887. – s.260.

свіжої вирубки лісу, залишали незаселеними упродовж кількох років, щоб сформувався стійкий трав'яний покров.

Цікавим був метод підгодівлі дичини у даному вольєрі: по всьому периметру вольєрів були висаджені фруктові дерева з таким розрахунком, щоб плоди з гілля падали в середину вольєру. Прийнятним для застосування цей метод є і на даний час. Крім того, наприкінці зими самців оленів віком півтора року відлучали від стада, кастрували і переводили на утримання у спеціальних закритих стайнях для відгодівлі на забій. Для поновлення поголів'я в стаді залишали найбільших самців із розрахунку 1 особина на 10 самок.

Ще один великий вольєр у Галичині знаходився у місті Жовква. Ф. Прокопович, описуючи перебування Петра Великого у Жовкві (1706-1707 рр.) у праці «История Петра Великого», захоплювався великою кількістю дичини: «Немало живет здесь и плодится зверя утешного – лосей, еленей, ланей и прочих».

У 1900 році на Волині біля Славути граф Йозеф Потоцький організував великий вольєр площею 5000 га, в якому перебували олені, лосі, зубри, для охорони цих видів тварин. Під час Першої світової війни він був майже повністю знищений[3]

Внаслідок першого поділу Польщі (1772) Галичину включили до складу володінь Габсбургів (згодом — Австрійська імперія). Тут було створено окрему провінцію — «Королівство Галичини і Володимирії». Тож із встановленням державності у Галичині визначаються і правові засади функціонування полювання. Першим законодавчим актом, який врегульовував питання мисливства у Галичині, був патент Австрії від 28 лютого 1786 року. Він визначав диких кабанів як шкідливу дичину по причині нанесенням ними збитків сільськогосподарським культурам і

[3] Dyakowski B. O dawnych łowach i dawnej zwierzynie. – wyd. Drugie. – Warszawa: Wyd-wo ARCTA, 1925. – s.23.

дозволяв їх розводити лише у вольєрах. Кожному власнику земельної ділянки дозволялось добувати диких кабанів, застосовуючи вогнепальну зброю або у будь-який інший спосіб. Більше того, оскільки кабани завдавали великої шкоди сільському господарству, власник мисливського ревіру був зобов'язаний відстрілювати кабанів на рівні з вовками та лисицями. Якщо хтось занедбував свої обов'язки, то підлягав покаранню у вигляді сплати штрафу у розмірі 25 злотих.

Наступним патентом Австрії «Про полювання» від 7 березня 1849 року визначалась мінімально допустима площа, на якій можна було організовувати мисливський ревір, але у вольєрі дозволялось полювати незалежно від площі, яку він займав. Рескриптом Міністерства Австрії з 21 травня 1862 року L. 13110 власник полювання визначався відповідальним за відшкодування всіх збитків, які спричинялись дикими тваринами – без різниці, чи ці збитки спричинені на вільних угіддях чи у вольєрах. А відповідно до рішення Міністерства Австрії від 28 квітня 1872 L/. 3035 власник вольєру ніс повну відповідальність за збитки, завдані дикими кабанами, які вийшли за межі вольєру.[4]

На зміну Австрійським патентам та рескриптам у Галичині, починаючи з 1875 року, мисливство регулюється окремими мисливськими законами, які приймаються на Галицькому сеймі. Зокрема, у мисливському законі від 5 березня 1897 року визначається, що мінімально допустима площа для ведення мисливства повинна становити 115 га (на даний час вона становить 3 тис. га), тоді як у вольєрі право полювання не обмежувалось ні площею, ні термінами полювання, як це було передбачено для тварин при вільному

[4] Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.360

розведенні. Диких тварин, які представляли загрозу для людської безпеки, слід було утримувати виключно у вольєрах.[5]

Дані правові засади у кінці XIX століття діяли практично по всій Європі. Була також посилена відповідальність за незаконне полювання у вольєрах. Іспанське законодавство навіть забороняло стріляти на відстані ближчій як 1 кілометр від вольєру. Практично в усіх країнах Європи організувати вольєр у ті часи власник земельної ділянки мав право самостійно, лише у Нідерландах потрібно було отримати дозвіл від уряду. У більшості країн Європи законодавства розрізняли вольєри для копитних тварин та для меншої дичини (кроликів, фазанів, голубів).[6]

З розпадом Австро-Угорської імперії і до 1939 року землі Галичини переходять до Другої Речі Посполитої, яка 3 грудня 1927 року приймає мисливський закон. Цей закон визначав, що полювання є привласненням дичини, але у вольєрах добування мисливських тварин і привласнення дичини не прирівнювалось до полювання.[7]

Більше того, визначалось, що за незаконне полювання у вольєрах або інших обгороджених місцях, які належать до державних інституцій, міських чи приватних ревірів, порушники несуть покарання не як за порушення

---

[5] Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s

[6] Bresiewicz T. Ustawodawstwo łowieckie w Europie / Tadeusz Bresiewicz. – Lwów: Drukarnia W. Łozińskiego, 1898. – S. 29

[7] Kałuski W. Prawo Lowieckie Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz.p.,1928. – s. 1-81.

правил полювання, а як за крадіжку.[8] Слід відмітити, що тодішнє мисливське законодавство передбачало видачу сертифікатів походження дичини, без яких не дозволявся її продаж, і які не можна було видавати після закінчення сезону полювання на певний вид дичини. На дичину, добуту у вольєрах, сертифікат походження видавала державна повітова влада у будь-який час незалежно від визначеного терміну полювання.[9] Стаття 36 Мисливського закону від 1897 року визначала взірець сертифікату[10]

Правове регулювання діяльності вольєрних господарств було предметом політичних протистоянь у Галицькому сеймі. Депутати, які обстоювали інтереси селянства, що несло великі втрати від збитків, завданих мисливськими тваринами, домагались змін до мисливського закону. Зокрема, щоб розводити дичину дозволялось виключно у вольєрах або на великих лісових масивах. Депутат Жардецький (1895) вказував, що держава повинна врегулювати питання функціонування вольєрів, так як існуючі вимоги, коли вольєр на своїй території може встановити кожен, має негативні наслідки, бо «кожен міг би у зимовий час обгородити частину землі і утворити там вольєр, вибити дичину і перенести вольєр в іншу частину».[11]

---

[8] Przepisy o polowaniu w guberniach Królestwa Poskiego z najwyszczego zezwolenia 17 lipca 1871 roku// Kalendarz myśliwski na rok 1904. – Warszawa: Druk P.Laskauera i S-ki, 1904. – s. 49-53.

[9] W sprawie ustawy łowieckiej //Łowiec. – 1890. - № 9. – s.136-138

[10] Das neue Jagdgesetz für Galizien und Großherzogtum Krakau: giltig vom 26.März 1898. – Złoczów: Nakładem i drukiem księgarni W.Zukerkandla, 1905. – S.74-75

[11] Posiedzenie 1-26 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem

Починаючи з 1874 року Міністерство рільництва Австрії з притаманною австрійській нації пунктуальністю запроваджує статистику ведення мисливства в імперії (по країнах і повітах).[12] Відповідно до цієї статистики в Австрії у 1890 році функціонувало 560 вольєрів[13], а вже у 1895 році в країнах Австро-Угорської імперії було зареєстровано лише 324 вольєрних господарства[14]. У 1900 році в Австрії нараховувався 191 вольєр загальною площею 153.054 гектари,[15] у 1903 році – стільки ж.[16] У 1908 році в Австрійській імперії нараховувався 231 вольєр на загальній площі 142948 гектарів[17]. Як бачимо, зменшення чисельності вольєрів свідчить про зменшення привілеїв знаті, яка полюбляла полювати.

Krakowskie z roku 1895/96 od 28.grudnia 1895 do 8. lutego 1896. - Lwów, 1896, – S.482.

12 Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austryi//Łowiec. – 1894. – № 11. – s. 161.

13 Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austryi//Łowiec. – 1894. – № 11. – s. 161-164

14 Wykaz ubitej zwierzyny w Austryi w r. 1896//Łowiec. – 1898. – № 9. – s. 136-138.

15 Ze statystyki łowieckiej// Łowiec. – 1904. - № 23. – s.296

16 Drobiazgi myśliwski //Łowiec Polski. – 1904. – № 15. – s.237-238.

17 Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921. – s.14

У 1910 році у Галичині нараховувалось 15 вольєрів.[18] Найбільше вольєрів були організовано в країнах, де найкраще велось мисливське господарство. Зокрема, у Чехії у цей період функціонувало 90 вольєрів загальною площею 84829 гектарів, а у Галичині було лише 4 загальною площею 1404 га.[19] Але і при малій кількості вольєрів патріоти мисливства у Галичині відзначали, що полювання тут є цікавішим, оскільки у Чехії на приручених кабанів полювати не цікаво.[20]

Дичина, добута у Карпатах, користувалась попитом у Європі. Зокрема, одна із найбагатших осіб Європи – князь Ліхтенштейн, який орендував право полювання у Карпатах, подарував мадридському королівському вольєру самця оленя з метою покращення популяції іспанських оленів.[21]

Про значну роль вольєрних господарств у справі розмноження дичини говорилось на міжнародному конгресі мисливців, який проходив у 1910 році у Відні. Відзначалось, що у місцевостях, де швидко розвивається промисловість, не затримується жодна мисливська тварина, і тому там необхідно організовувати вольєри для великої дичини, яка в першу чергу від

---

[18] Ze statystyki musliwskiej//Łowiec. – 1910. – № 24. – s.290-2291.

[19] Myśliwstwo na wystawie Paryskiej//Łowiec Polski. – 1902. – № 24. – s.2-3.

[20] Kochanowski C. Myśliwstwo w Galicyi według dat statystycznych ministeryum rolnictwa//Łowiec. – 1884. – № 4. – s.53-54.

[21] Mniszek A. Dworzec myśliwski księcia Jana Liechtensteina w Tatarowie i jego łowiectwo we wschodnim Beskiedzie//Łowiec – 1906. – № 12. – s.145-147.

цього страждає. Обговорювалась проблема вилову та переселення мисливських тварин в місця, де вони на волі будуть добре почуватись.[22]

Розведенню дичини у вольєрах навчали у спеціалізованих мисливських школах. Зокрема, у селі Лукавець Стрийського повіту діяла приватна мисливська школа, до плану навчання якої входив курс розведення дичини у вольєрах.[23] Виходили спеціалізовані мисливські підручники, в яких також інформувалось про утримання дичини у вольєрах.[24]

Підсумовуючи викладене, слід запозичити досвід Європейського права, при якому добування дичини у вольєрних господарствах не відноситься до полювання. Як на даний час визначає Закон України «Про мисливське господарство та полювання», полювання – це дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування мисливських видів тварин. У цьому ж законі, виходячи із етичних міркувань, забороняється полювати з використанням напівавтоматичної або автоматичної зброї з магазином більшим ніж на два патрони на тварин, які зазнають лиха (перепливають водою або рухаються по кризі, рятуються від пожежі, повені, тощо). У цих вимогах закону простежується, що людина з етичних міркувань з повагою відноситься до дичини в частині надання рівних умов як мисливцю вполювати, так і тварині втекти, в чому і проявляється азарт при полюванні. Тож чи можна вважати переслідування людиною дичини, коли її приперли до стіни чи до вольєрної сітки, де й закінчується переслідування. І чи дістане від такого переслідування мисливець задоволення?

---

[22] Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 21. – s.245-247.

[23] Prywatna szkoła łowiecka//Łowiec Polski – 1929. – № 19 . – s.325

[24] Kamocki S. Podręcznik łowiectwa / Stanisław Kamocki. – Warszawa: Nowy świat, 1935. – 240 s.

Відповідно до правових поглядів кінця XIX століття у Європі власність на дичину визначалась по принципу, що вся дичина, яка знаходилась на земельній ділянці, відносилась до права власності власника землі. На протязі останніх сто років з зміною суспільно-політичних формацій мисливські тварини, як і всі природні ресурси, перейшли у власність держави практично у всіх країнах світу. Зокрема, в Україні відповідно до статті 13 Конституції України[25] мисливські тварини як складова природного об′єкту є власністю всього народу.

Виходячи з даних правових позицій, дозволяється розводити мисливських тварин, вилучених із природи, лише відповідно до лімітів добування, але механізму переходу із державної до приватної власності живих тварин немає, тоді як мисливська продукція (мисливські трофеї, м'ясо) після добування переходять у приватну власність мисливців, які її добули. У вольєрах тварини дають приплід, тварин продають, добувають, обмінюють. Для правового вирішення питання розведення мисливських видів дичини у вольєрах необхідно розробити механізм державного регулювання діяльності вольєрних господарств, який би врегульовував ведення державного кадастру тварин, які знаходяться у вольєрах, добування, продаж, обмін, вилучення їх з природного середовища. Внаслідок спорудження вольєрів обмежується допуск населення до відвідування лісів, тому необхідно вирішити процедуру допуску до вольєрів громадян та отримання дозволу в органів державної влади на організацію вольєру.

Після врегулювання даних питань, на мою думку, необхідно скористатись історичним досвідом минулих поколінь у державному регулюванні ведення мисливського господарства, при якому було визначено, що добування мисливських тварин у вольєрах не вважалось полюванням та відповідно на вольєрні господарства не повинні поширюватись терміни

---

[25] Конституція (Основний Закон) України 1978 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-in/laws/main.cgi?page=1&nreg=888-09. – Заголовок з екрану.

полювання, необхідність отримання ліцензій та дотримання всіх інших процедур, які вимагаються для полювання при вільному утриманні дичини.

Проців О.Р. Вольєрне розведення дичини: історико-правовий аспект /Олег Проців// Лісовий і мисливський журнал – 2013 № 2 – С. 30-32